HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

[1]הנה אנכי שולח מלאך לפניך לשמרך בדרך א"ל רבא לרבה בר מרי מנא הא מילתא דאמרי אינשי בתר מרי ניכסי א)ציבי (א) משך א"ל דכתיב [2]וגם ללוט ההולך את אברם היה צאן ובקר ואהלים אמר רב חנן ב)[א]המוסר דין על חבירו הוא נענש תחילה שנאמר [3]ותאמר שרי אל אברם חמסי עליך וכתיב [4]ויבא אברהם לספוד לשרה ולבכותה והני מילי [ב]דאית ליה דינא בארעא אמר רבי יצחק [ג]אוי לו לצועק יותר מן הנצעק תניא נמי הכי אחד הצועק ואחד הנצעק במשמע אלא שממהרין לצועק יותר מן הנצעק ג)ואמר רבי יצחק לעולם אל תהי קללת הדיוט קלה בעיניך שהרי אבימלך קלל את שרה ונתקיים בזרעה שנאמר [5]הנה הוא לך כסות עינים אמר לה הואיל וכסית ממני ולא גילית שהוא אישך וגרמת אלי הצער הזה יהי רצון (ב) שיהו לך בני כסויי עינים ונתקיים בזרעה דכתיב [6]ויהי כי זקן יצחק ותכהין עיניו מראות אמר רבי אבהו [ד]לעולם יהא אדם מן הנרדפין ולא מן הרודפין שאין לך נרדף בעופות יותר מתורים ובני יונה והכשירן הכתוב לגבי מזבח: האומר סמא את עיני כו': א"ל רב אסי בר חמא (ג) ד)לרבא מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא אמר ליה רישא [ה]לפי שאין אדם מוחל על ראשי אברים א"ל וכי אדם מוחל על צערו דתניא הכני פצעני על מנת לפטור פטור אישתיק אמר מידי שמיע לך בהא אמר ליה הכי אמר רב ששת משום פגם משפחה איתמר ר' אושעיא אמר משום פגם משפחה רבא אמר משום שאין אדם מוחל על ראשי אברים שלו רבי יוחנן אמר יש הן שהוא כלאו ויש לאו שהוא כהן תניא נמי הכי [ו]הכני פצעני על מנת לפטור ואמר לו הן הרי יש הן שהוא כלאו קרע את כסותי על מנת לפטור ואמר לו לאו הרי לאו שהוא כהן: שבר את כדי קרע את כסותי חייב: ורמינהי [7]לשמור [ז]ולא לאבד לשמור ולא לקרוע לשמור ולא לחלק לעניים אמר רב הונא לא קשיא הא דאתי לידיה הא דלא אתי לידיה אמר ליה רבה לשמור דאתי לידיה משמע אלא אמר רבה הא והא דאתא לידיה ולא קשיא [ח]הא דאתא לידיה בתורת שמירה הא דאתא לידיה בתורת קריעה ה)ההוא ארנקא דצדקה דאתי לפומבדיתא אפקדה רב יוסף גבי ההוא גברא פשע בה אתו גנבי גנבוה חייביה רב יוסף א"ל אביי והתניא לשמור [ט]ולא לחלק לעניים אמר ליה [י]עניי דפומבדיתא מיקץ קיץ להו ולשמור הוא:

הדרן עלך החובל

אחד הצועק ואחד הנצעק במשמע. וחרה אפי והרגתי אתכם (שמות כב) שניהם במשמע: **אלא שממהרין מן הצועק תחילה.** כדאשכחן בשרה: **על מנת לפטור.** על מנת שתהא פטור: **רבא אמר לפי שאין אדם מוחל על ראשי אבריו.** וברייתא לא תקשי דעל צערו מוחל אדם: **צערו.** כאב מכה: **ורבי יוחנן אמר.** אדם מוחל על הכל ומתניתין לאו דא"ל נחבל לחובל קטע את ידי על מנת שתהא פטור אלא קטע את ידי סתמא וא"ל חובל על מנת לפטור כלומר אמור לי אתה על מנת שאהיה פטור וא"ל היאך הן וקמ"ל מתני' דיש הן שהוא כלאו וכגון דמתמה אתמוהי: **הכני פצעני.** וא"ל זה ע"מ לפטור ואמר נחבל הן יש הן שהוא כלאו אי אתמה חייב ואי בניחותא אהדריה פטור. וברייתא דלעיל דקתני הכני ופצעני ע"מ לפטור פטור בדאמר נחבל כולה מילתא הכני ופצעני ע"מ לפטור דהא ודאי דוקא אמר ליה: **יש לאו שהוא כהן.** אי אתמה פטור. והאי דנקט חיובא לגבי מכה ופוצע ופטורה לגבי ממונא אורחיה דמילתא נקט דמחיל איניש אממוניה טפי מגופיה: **לשמור ולא לאבד.** כי יתן וגו' לשמור דהפקידו אצלו לשמור חייב בפשיעה ולא כשהפקידו אצלו ע"מ לאבד או ע"מ לחלק לעניים דלא קרינא ביה לשמור דכיון דאמר ליה חלקהו תו לא דמפקיד ניהו ומאן קתבע ועניים לא מצו תבעי דלכל חד וחד מצי אמר לאו לדידך יהיבנא אלא לאחריני: **דאתא לידיה.** וקרע בידי' חייב אי לא א"ל על מנת לפטור ואפילו אתא לידיה מעיקרא ע"מ לאבד: **לשמור דאתא לידיה משמע.** דכתיב (ד) וכי יתן) ואפי' הכי קממעט ליה: **הא דאתא לידיה.** מעיקרא בתורת שמירה והדר אמר ליה קרע חייב אי לא אמר ליה ע"מ לפטור: **רב יוסף.** גבאי הוה: **קיץ להו.** ממון כך וכך לשבת לכל אחד הוה ליה ממון שיש לו תובעין וקרינא ביה לשמור:

הדרן עלך החובל

דאיכא דיינא בארעא. ובימי שרה היה ב"ד של שם קיים: **אחד הצועק ואחד הנצעק.** אומר רבינו שמואל דבסיפרי מתני בע"א אחד הצועק ואחד שאין צועק במשמע פירוש בין אותו שהעני צועק עליו בין אותו שאין העני צועק עליו שניהם נענשים עליו מסתברא כיון שאין מחזיר עבוטו זה כמו זה אלא ז)להכי כתיב שמוע אשמע (את) צעקתו וחרה אפי שממהרי' לצועק יותר ממי שאינו צועק ולפי גירסא זו לא נפק משרה כמו שפי' בקונטרס לפי גירסת הספרים:

משום פגם משפחה. ומשלם הכל אפילו צער:

ורבי יוחנן אמר יש לאו שהוא כהן ויש הן שהוא כלאו. לשנויי מתני' קאתי מ"ש רישא ומ"ש סיפא ופירש בקונט' בין רישא ובין סיפא אם א"ל לאו בתמיה הוי כהן ואם א"ל הן בתמיה הוי כלאו והו"מ למיתני ברישא תרוייהו נזקי גופו וממונו וכן בסיפא אלא אורחא דמילתא נקט שדרך למחול על נזקי ממון ואין דרך למחול על נזקי גוף ודוחק הוא אלא נראה לפרש דנזקי גופו אפי' א"ל הן שדומה כאומר בניחותא מסתמא בתמיה קאמר ובנזקי ממונא אמר ליה לאו ודומה כאומר בניחותא מסתמא בתמיה קאמר כיון שמתחילה א"ל קרע את כסותי ושבור את כדי וי"ס שכתוב בהן כיצד ול"ג ליה:

ורמינהי לשמור ולא לאבד לשמור ולא לקרוע. תימה מאי קפריך נהי דפטר ליה קרא מפשיעה לא מצינו שפטרו אם קרע ואיבד בידים וי"ל דדייק מדקתני ולא לקרוע דאי לא בעי אלא לפטור כשנאבד בפשיעה מאי אריא דא"ל ע"מ לקרוע אפילו לא א"ל ע"מ לקרוע אלא שלא אמר ליה בלשון שמירה פטור כדדריש במכלתין לשמור ר"ש אומר עד שיפקיד אצלו ויאמר הילך ושמור לי אבל אם אמר ליה עיינך בו פטור ומשני מתני' בדאתא לידיה וכי קתני ע"מ לפטור פטור ה"ה בלא על מנת הו"מ לאשמועינן דפטור בדלא אתא לידיה אלא כל עיקר התנא לא בא אלא להשמיענו דבנזקי ממונו מהני ע"מ לפטור ובנזקי גופו לא מהני ור"י מפ' דה"פ לשמור ולא לקרוע פי' כשנתן לו לשמור ולא הרשהו לא לקרוע ולא לאבד אז חייב בכל דין שומר אבל אם הרשהו לקרוע ולאבד אם ירצה אין עליו דין שומר להתחייב בכולם במה שמקבלו לשמור כיון שנותן לו רשות גם לקרוע ולאבד אם ירצה ואם נתינת רשות לקרוע אין פוטרתו מן הקריעה א"כ היה לו ליחשב שומר כשנתן לו רשות גם לקרוע כאילו לא נתן לו אלא לשמור סתם (ה): **הא דאתא לידיה.** פי' מתני' שנתן לידו וא"ל שמור ואם תרצה לקרוע עשה כרצונך דכיון שחס על החפץ שלא א"ל קרעו עד שבא לידו שהפקידו אצלו תחילה מה שנותן לו רשות לקרעו בסיום דבריו אין אומר כן כדי לפטרו אלא פטומי מילי הוא דהוי כדי שישמור לו ברצון ולא ידאג שמא ידקדק עמו יותר מדאי אם תקרע ויעמוד בדין הוא דקא"ל ואע"ג דאתא לידיה בתורת קריעה שא"ל בשעת נתינה חייב על הקריעה וברייתא בדלא אתא לידיה שא"ל טול חפץ פלוני המונח שם תשמרהו לי ואם רצונך תקרעהו ואח"כ נטלו וקרעו דכיון שאינו חס עליו אלא שנותן לו רשות קודם שיתנהו לידו אם כן אין חושש אם יאבדהו ולפוטרו לגמרי נתן לו רשות א"ל רבה לשמור דאתא לידיה משמע דהכי משמע קרא שנתן לו רשות לשמור בלבד אבל נתן לו גם לאבד אין עליו דין שומר אלא אמר רבה מתני' בדאתא לידיה בתורת שמירה בלבד ושוב נמלך ונתן לו רשות לקרוע שכיון שמתחילת נתינתו נתנו לו לשמור ולא לקרוע והנפקד קיבל עליו מה שאומר אח"כ לקרוע אם ירצה אינו אלא מסטה ופטומי מילי וברייתא בדאתא לידיה בתורת קריעה שמשעת נתינה א"ל כן דכיון שאומר לו כן קודם שנעשה שומר אין חושש אם יקרע וכ"ש אם לא עשאו שומר אלא א"ל קרע כסותי ושבור כדי המונח לפניך שהוא פטור:

הדרן עלך החובל

מסורת הש"ס

א) [פי' ציבי מל' שומן כמו הנוגע בציב היוצא ממנו בחולין קכז. וע"ד שאמרו שבועות מז: קרב לגבי דהינא ואידהן. מהרש"א בח"א], ב) [ר"ה טז: וע"ש], ג) [מגילה טו. כח. ע"ש], ד) [בהרא"ש אית' לרב וכזה ניחא דרב אישתיק ובסמוך אמר רבא משום שאין אדם מוחל כו' ועי' רש"י ד"ה רבא מיהו מדהשיב לו הכי א"ר ששת נראה דטוב לגרוס לרבה בה"א וכן ברב אלפס נ"ל לרבה], ה) [עי' תשו' ח"י סי' קלט], ו) [שמות כב], ז) נ"ל להכי כתיב והיה כי יצעק אלי ושמעתי שממהרין כו' ת"ח ובספ' כ"י,

הגהות הב"ח

(א) גמ' ציבי משוך: (ב) שם יהי רצון שיהא לך כסיות עינים ונתקיים בזרעה כצ"ל: (ג) שם א"ל ר' אסי בר חמא לרבה מאי שנא רישא ומ"ש סיפא (א"ל רישא וכו' דתניא) תא"מ ונ"ב ס"א **א"ל רישא לפי שאין אדם מוחל על צערו והתניא:** (ד) רש"י ד"ה לשמור וכו' דכתיב כי יתן: (ה) תוס' ד"ה ורמינהו וד"ה הא הד"א:

מוסף רש"י

וגם ללוט ההולך את אברם. מי גרם שהיתה לו זאת, הליכתו עם אברם (בראשית יג ה). **המוסר דין על חבירו.** כמו (בראשית טז) ישפוט ה' ביני וביניך, אומרים כלום ראוי הוא שיענש חבירו על ידו (ר"ה טז:). **ויבא אברהם וגו'.** הוא קבר אותה (שם).

הדרן עלך החובל

רבינו חננאל

אמר ר' אבהו לעולם יהא אדם מן הנרדפין ולא מן הרודפין שאין לך נרדף יותר מן התורין ובני יונה והכשירן הכתוב לגבי מזבח. האומ' סמא עיני קטע ידי שבר רגלי חייב, על מנת פטור, חייב. קרע כסותי שבר כדי חייב, על מנת פטור פטור. מאי שנא רישא על מנת פטור חייב ומאי שנא סיפא דקתאני על מנת פטור פטור. אמר רבא רישא לפי שאין אדם מוחל על ראשי איברין שלו, כלומ' אף על פי שאמ' לו סמא עיני על מנת פטור חייב, דאנן שהדי שאין מוחל על ראשי איברים שלו. וקימא לן כרבא משום דאמ' ליה הכי משום קוצר רוח הוא דאמ' ליה הכי, ולא הוה ליה לקבולי מיניה שאין אדם מוחל על ראשי איברים שלו, הילכך אם הזיקו חייב. ואקשינן עליה וכי מוחל אדם על צערו דתניא הכוני פצעוני על מנת פטור פטור, אישתיק. ואוקמוה להא דתנן על מנת פטור חייב אוקמוה רב ששת ורב

רבינו חננאל (המשך)

הושעיה משום פגם משפחה. ור' יוחנן אמ' מפני שיש לאו שהוא כהין ויש לאו שאין הוא כהין. כיצד, במתמיה. תניא נמי הכי הכוני פצעוני אמ' לו הין, יש הן שהוא כלאו ויש לאו שהיא כהין. **קרע כסותי שבר כדי חייב. ורימינהי לשמר ולא לקרוע ולא לאבד ולא לחלק לעניים.** ופריק רבא, מתניתין דאתא לידיה מעיקרא בתורת שמירה ובתר הכי אמ' ליה לקרוע, שנמצא בו כבר נתחייב בשמירה מעיקרא לפיכך חייב. בריתא דיהביה נהליה מעיקרא בתורת קריעה ולא בתורת שמירה. **ההוא ארנקא דצדקה דאפקדיה רב יוסף לגבי ההוא גברא ופשע ביה ואיגנוב,** חייביה רב יוסף לשלומי משום דעניי דפום בדיתא מיקץ קיצי להו וכאלו כל אחד חלקו בשמו מופקד לו, לפיכך אינו לחלק לעניים. אבל עניים שצריכן חילוק פטור, דכל ממון של עניים ממון שאין לו תובעין הוא ולא ניתן לשמירה לאדם ידוע. **הדרן עלך החובל בחבירו**

עין משפט נר מצוה

קיג א ב ג טוש"ע ח"מ סי' תכב סעיף א בהג"ה:
קיד ד מיי' פ"ה מהל' דעות הלכה יג:
קטו ה מיי' פ"ה מהל' חובל ומזיק הלכה יא סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' תכא סעיף יב:
קטז ו מיי' שם ועיין במ"מ טור ש"ע שם בהג"ה:
קיז ז ח מיי' שם הלכה יב סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שפ סעיף א:
קיח ט י מיי' פ"ה מהל' שאלה ופקדון הלכה א סמג עשין פח טוש"ע ח"מ סי' שא סעיף ו [רב אלפס כאן ובב"מ פרק ג' דף פו]:

תורה אור השלם

1. הִנֵּה אָנֹכִי שֹׁלֵחַ מַלְאָךְ לְפָנֶיךָ לִשְׁמָרְךָ בַּדָּרֶךְ וְלַהֲבִיאֲךָ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר הֲכִנֹתִי: שמות כג כ
2. וְגַם לְלוֹט הַהֹלֵךְ אֶת אַבְרָם הָיָה צֹאן וּבָקָר וְאֹהָלִים: בראשית יג ה
3. וַתֹּאמֶר שָׂרַי אֶל אַבְרָם חֲמָסִי עָלֶיךָ אָנֹכִי נָתַתִּי שִׁפְחָתִי בְּחֵיקֶךָ וַתֵּרֶא כִּי הָרָתָה וָאֵקַל בְּעֵינֶיהָ יִשְׁפֹּט יְיָ בֵּינִי וּבֵינֶיךָ: בראשית טז ה
4. וַתָּמָת שָׂרָה בְּקִרְיַת אַרְבַּע הִוא חֶבְרוֹן בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַיָּבֹא אַבְרָהָם לִסְפֹּד לְשָׂרָה וְלִבְכֹּתָהּ: בראשית כג ב
5. וּלְשָׂרָה אָמַר הִנֵּה נָתַתִּי אֶלֶף כֶּסֶף לְאָחִיךְ הִנֵּה הוּא לָךְ כְּסוּת עֵינַיִם לְכֹל אֲשֶׁר אִתָּךְ וְאֵת כֹּל וְנֹכָחַת: בראשית כ טז
6. וַיְהִי כִּי זָקֵן יִצְחָק וַתִּכְהֶיןָ עֵינָיו מֵרְאֹת וַיִּקְרָא אֶת עֵשָׂו בְּנוֹ הַגָּדֹל וַיֹּאמֶר אֵלָיו בְּנִי וַיֹּאמֶר אֵלָיו הִנֵּנִי: בראשית כז א
7. כִּי יִתֵּן אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ כֶּסֶף אוֹ כֵלִים לִשְׁמֹר וְגֻנַּב מִבֵּית הָאִישׁ אִם יִמָּצֵא הַגַּנָּב יְשַׁלֵּם שְׁנָיִם: שמות כב ו